

Historický vývoj a současná struktura veřejné správy v ČR

3AM603 Municipální marketing

Ing. Milan Lindner, Ph.D.

Katedra arts managementu, FPH VŠE v Praze

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Historický vývoj a současná struktura veřejné správy v ČR

Obsah

- A. Veřejná správa: vymezení, související pojmy
- B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR
- C. Současná podoba a struktura veřejné správy v ČR

A. Veřejná správa: vymezení, související pojmy

Obsah

1. Správa, veřejná správa
2. Principy organizace a výkonu veřejné správy

A.1 Správa, veřejná správa

Pojem „správa“

Pojem „správa“ se užívá pro organizovaný a obvykle i institucionalizovaný výkon činností regulativního (organizačního, popř. řídicího) a kontrolního charakteru.

Správa (administrativa): pojmy často paralelizované s „byrokracií“, „byrokratičností“, „byrokratickým přístupem“ apod., mající tudíž do jisté míry pejorativní podtext

Správa (a to i veřejná správa) byla historicky nejčastěji zmiňována v souvislosti s ekonomickou (hospodářskou) sférou, postupně pak ale nabývá na významu její rozměr politický a právní (v případě veřejné správy se pak ekonomický rozměr v zásadě vytrácí, důraz je důsledně kladen na organizaci / regulaci).

A.1 Správa, veřejná správa

Veřejná správa

- legální definice neexistuje, jakkoliv pojem samotný je užíván či alespoň zmiňován celou řadou právních předpisů
- řada různých definic různých autorů; čteně rozlišováno tzv. „organizační“ vs. „funkční“ pojetí veřejné správy (systém institucí/orgánů vykonávajících veřejnou správu vs. výčet jednotlivých správních činností těchto institucí)
- správa věcí veřejných, Public Administration, Daseinvorsorge (péče o současné bytí), Leistungsverwaltung (správa výkonu (veřejných služeb))

A.1 Správa, veřejná správa

Veřejná správa

- činnosti regulativní povahy (činnosti organizační, řídicí, kontrolní), které jsou záměrné, účelové, kontinuální, organizované a realizované ve veřejném zájmu
- obecně ji lze popsat jako „správu veřejných záležitostí vykonávanou především subjekty veřejné správy a jejich orgány“ *(Horzinková, Novotný, 2013)*
- jiná definice popisuje veřejnou správu jako „správu veřejných záležitostí ve veřejném zájmu, přičemž subjekty, které ji vykonávají, ji realizují jako právem uloženou povinnost, a to z titulu svého postavení jako veřejnoprávních subjektů“ *(Průcha, 2007)*

A.1 Správa, veřejná správa

Veřejná správa

- (*užší pojetí*) činnost institucí označených za správní úřady s pravomocí řešit veřejné úkoly
- (*širší pojetí*) správa veřejných záležitostí (území, majetku, povinností, ...) coby titulů, na nichž má společnost veřejný zájem a které jsou vymezeny veřejným právem, institucemi (subjekty) k těmto účelům zřízenými či pověřenými
- do veřejné správy nepatří činnosti, které jsou „zákonodárstvím“ či „soudnictvím“

A.1 Správa, veřejná správa

Veřejná správa

Otázka vymezení / hranic veřejné správy (*co vše lze do veřejné správy řadit, co již ne ...*), stejně tak i vymezení pojmů „veřejné záležitosti“ a „veřejný zájem“ ...

- ? Kde veřejná správa „začíná“ a kde „končí“? Co do veřejné správy jednoznačně patří, co již ne? Patří do veřejné správy činnost ministerstva? Úřadu práce? Správy jeskyní ČR? Krajského úřadu? Magistrátu statutárního města? Městského úřadu? Městem zřízené nemocnice? Základní školy? Dopravního podniku hlavního města Prahy? ...
- ? Jak rozumíte pojmu „veřejné záležitosti“? Co je / není „veřejnou záležitostí“? Uveďte zcela konkrétní příklady.
- ? Jak rozumíte pojmu „veřejný zájem“? Co jím je/ není? Příklady?

A.1 Správa, veřejná správa

Rozměry veřejné správy

Veřejná správa: státní správa
samospráva
(ostatní veřejná správa)

Veřejná správa: ústřední
regionální
místní

Druhé z členění odpovídá svojí strukturou standardně chápaným stupňům výkonu veřejné správy v ČR, stupňů výkonu veřejné správy může být však výrazně více, např.: *nadnárodní – federální ústřední – zemská ústřední – nadregionální – regionální – nadmístní – místní – lokální*

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Etatismus, liberalismus

Etatismus: zvyšování úlohy státu, prorůstání státních orgánů a jejich zasahování do všech oblastí společenského života (ekonomiky, kultury atd.). Etatismus je bezprostředně spojen s totalitarismem a je charakteristický pro nedemokratické režimy, nicméně svoji roli hraje i v tržně orientovaných ekonomikách, vyšší vliv má obvykle v období ekonomických depresí a krizí.

Liberalismus: minimalizace úlohy státu, důsledné uplatňování principu subsidiarity s vysokým stupněm důvěry ve schopnosti nejnižších úrovní správy, čteně i ponechávání správy věcí veřejných v rukách občanské společnosti (nikoliv a-priori správních institucí). Spojen s ryze demokratickými strukturami, volným trhem, jakož i obdobími ekonomického růstu.

Etatistický vs. liberální model

Etatistický: typicky Francie, vystavěno od státní centrální úrovně, „vše je primárně dáno shora“

Liberální: typicky Velká Británie, vystavěno odspodu, „vše začíná primárně na místní úrovni“

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Byrokracie

Byrokracie: systematická administrativní činnost, pro níž je charakteristické hierarchické uspořádání, specializace funkcí, objektivní předpoklady pro výkon správy a činnost podle pevných pravidel.

Stejně je označována i kategorie lidí, kteří tuto činnost vykonávají, a to ve veřejné i soukromé správě.

Pojem byrokracie (byrokrat, byrokratický) je často používán v negativně zabarveném významu, kdy označuje nepružný systém administrace, který se vyznačuje úsilím po získání a hromadění funkcí a moci, nezájmem o skutečné potřeby veřejnosti, tendencí přesouvat odpovědnost za rozhodování na vyšší orgány apod.

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Teorie byrokracie: Max Weber

Teorie byrokracie dle Maxe Webera (1864-1920, německý sociolog a ekonom)

- pojem byrokracie užíván v hodnotově neutrálním slova smyslu,
- byrokracie jako nezbytná součást moderní společnosti,
- zdroj racionální autority; čistě byrokratický typ organizace dokáže dosáhnout nejvyšší efektivity,
- ideální entita, nikoliv však reálně zcela naplnitelný fenomén,
- hierarchická, neosobní struktura (činnost není vázána na konkrétní jedince, ale na formalizované pozice a funkce),
- rozhodnutí jsou činěna na základě formalizovaných obecných pravidel,
- definovaná hierarchie pravomoci i odpovědnosti, která je vymahatelná,
- svobodný výběr kandidátů do úřadu založený na kritériu výkonu (dle přesných pravidel),
- odměňování založené na jasném kontraktu,
- úředník není vlastníkem majetku, s nímž operuje.

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Princip subsidiarity

- vyšší (územní, společenská, ...) jednotka jedná teprve v případě, kdy stanovených cílů není možné docílit na úrovni nižší (územní, společenské, ...) jednotky
- princip subsidiarity je prohloubením myšlenky demokracie, je opakem centralismu, zdůrazňuje decentralizaci a úlohu samospráv
- v podmínkách veřejné správy jde o hledání optimální úrovně, formy a efektivity jejího výkonu

? Kde lze v podmínkách veřejné správy v ČR najít konkrétní příklady uplatňování principu subsidiarity?

? Jaké jsou přínosy a jaká případná rizika uplatnění principu subsidiarity?

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Dekonzentrace, decentralizace

Dekonzentrace:

rozdělení a přenos (části) výkonu veřejné správy na více organizačních jednotek stejné (*horizontální dekoncentrace*; typicky rozdělení výkonu státní správy mezi jednotlivými ministerstvy a jinými ústředními správními úřady) či podřízené úrovně (*vertikální dekoncentrace*; běžná v rámci organizační struktury každého subjektu, ale i mezi různými subjekty, např. vztah MPSV vůči ČSSZ).

Lze se rovněž setkat s pojmem *územní dekoncentrace*, kterou lze považovat za případ vertikální dekoncentrace s územním aspektem a která může opět nastat jak v rámci organizační struktury subjektu či mezi různými subjekty (např. vztah ČSSZ vůči PSSZ a jednotlivým okresním SSZ, jakož i např. vztah Ministerstva zdravotnictví vůči jednotlivým krajským hygienickým stanicím).

A.2 Principy organizace a výkonu veřejné správy

Dekonztrace, decentralizace

Decentralizace:

rozdělení a přenos (části) výkonu veřejné správy z jednoho centrálního subjektu na obvykle více jiných subjektů majících díky zvláštními předpisy vymezené územní působnosti a pravomocím právo v rámci výkonu svěřené správy rozhodovat samostatně, z vlastní iniciativy, s přihlédnutím k místním poměrům apod., a to bez přímého zasahování centrálního subjektu

Příklady: výkon přenesené působnosti ze strany krajských úřadů, magistrátů měst, městských a obecních úřadů

- ? Uved'te konkrétní příklad decentralizované správní činnosti?
- ? Jaké jsou přínosy a jaká případná rizika uplatnění principu decentralizace v praxi veřejné správy?

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Počátky moderní veřejné správy na území současné ČR

V počátcích českého státu od 12. stol. dvorské úřady zřízené panovníkem, místní (hradská) správa a správa církevní.

Postupně pak vzniká ústřední správa v podobě královské (na Moravě pak markraběcí) kanceláře, postupně od 15. stol. pak i zemské úřady, paralelně se formuje i správa krajská, městská, vrchnostenská (panská venkovská) a vesnická, nadále pak působí i správa církevní.

Počátky procesu tvorby moderní veřejné správy spadají do období osvícenského absolutismu, tj. vlády Marie Terezie a poté jejího syna Josefa II., kteří postátnili ústřední, zemskou a krajskou správu a zasahovali i do jinak decentralizovaných správ nižšího stupně.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa do roku 1848

Státní správa se postupně profesionalizovala, slábl pak vliv stavů. Josef II. zavedl do rozhodování monokratický princip, požadoval přitom, aby se „úřadovalo rychle, účelně a s nejmenším počtem lidí“. Od konce 18. stol. začalo být postupně vyžadováno u řady úřednických pozic právnické vzdělání.

Od roku 1781 začal být pravidelně sledován i „zájem, výkon, píle a schopnosti každého jednotlivého úředníka“ (*Schelle, 2016*).

Reformy pak pokračovaly i za vlády Františka I., vyvrcholily pak definitivním oddělením politické správy, finanční správy a soudnictví v roce 1802. Podoba státní správy reflektovala potřeby monarchie s omezením moci zemských sněmů, krajská, vrchnostenská a městská správa fungovala dále, ale pod výrazně silnějším státním dozorem.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Regionální a místní správa do roku 1848

Krajská správa doznala zásadních změn za Josefa II. (16 krajů v Čechách, 6 na Moravě a 2 ve Slezsku), krajské úřady byly plně byrokratizovanými institucemi.

V roce 1784 Josef II. spojil čtyři dosud samostatná města pražská do jediného celku řízeného byrokratickým magistrátem v čele s primátorem, změny ve správě pak nastaly i u dalších cca 200 měst (větší města řídil profesionalizovaný magistrát složený z právnicky vzdělaných radů v čele s purkmistrem, menší laická městská rada v čele s purkmistrem, jejich magistrát vedl odborně vzdělaný tajemník, města nejmenší spravovali jen laičtí obecní starší a purkmistr – ta však neměla vlastní soudnictví). Magistrát přitom plnil jak správní, tak i soudní funkci.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Veřejná správa v období 1848 - 1918

Nová organizace plně postátněné veřejné správy od 1. července 1850: zemská správa v čele s místodržitelem, kraje v čele s krajskými prezidenty, okresy vedené okresními hejtmany. Výrazná moc byla přitom dána zejména okresním úřadům, které vykonávaly i činnost okresních soudů, úřady vedli tzv. okresní představení.

Kraje se jako správní celky neosvědčily, byly zrušeny na Moravě v roce 1860, v Čechách pak v roce 1868; na úrovni krajů zůstaly funkční pouze kraje soudní.

Zrušení poddanství v roce 1848 znamenal zánik vrchnostenské správy, místo ní postupně vzniká obecní samospráva (na úrovni katastrálních obcí), definitivně obecní samospráva platí až od roku 1862 (města a jejich městská správa měla do značné míry charakter samosprávy i předtím).

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Vznik Československa (1918)

Československý stát vznikl dne 28.10.1918 proklamací převzetí státní moci a vzniku samostatného státu Národním výborem československým.

Zákonem Národního výboru československého č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (označován jako první ústavní provizorium či jako recepční zákon), bylo převzato právo i správa dosavadní monarchie. Během státního převratu spontánně vzniklé samosprávné okresní a místní národní výbory byly zrušeny obvykle ještě do konce roku 1918.

Recepční norma zakládala v zemi právní pluralismus (rakouské právo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, uherské právo na Slovensku a německé právo na Hlučínsku; o osudu Podkarpatské Rusi nebylo v této době ještě rozhodnuto).

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Veřejná správa v Československu 1918 - 1938

Na přelomu 20. a 30. let byly vedle centrálních institucí součástí státní správy zemské správní výbory, samospráva byla organizována na úrovni okresů, obcí a specificky pak statutárních měst (*Praha, Liberec, Brno, Jihlava, Olomouc, Znojmo, Uherské Hradiště, Kroměříž, Opava, Frýdek; jejich starosta byl současně okresním hejtmanem, přičemž musel být do své funkce potvrzován vládou*).

Výrazně problematičtější byla v počátcích samostatného Československého státu pozice (i podoba) veřejné správy na Slovensku, dále specificky na Těšínsku a Hlučínsku a na Podkarpatské Rusi.

V roce 1920 byl přijat tzv. župní zákon o organizaci státní správy na celém území ČSR vyjma Prahy, která byla od roku 1923 sjednocena do podoby tzv. „Velké Prahy“. Župní zřízení bylo ale nakonec zavedeno jen na Slovensku a Podkarp. Rusi.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Veřejná správa v Československu 1918 - 1938

Definitivní řešení organizace státní správy ČSR přinesl až zákon o organizaci politické správy z roku 1927, který vstoupil v účinnost na Slovensku a na Podkarpatské Rusi od 1.7.1928, ve zbytku ČSR pak 1.12.1928.

Vedle centrálních státních úřadů (ministerstev a dalších úřadů) se základním administrativním prvkem se staly země Česká, Moravskoslezská, Slovenská a Podkarpatoruská se sídly zemských úřadů (v čele s prezidenty) v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě.

Nižšími samosprávnými jednotkami byly okresy v čele s okresními hejtmany, přičemž města se zvláštním statutem a regulovaným magistrátem vykonávala ve svém obvodu i působnosti okresního úřadu.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa a samospráva v druhé Česko-Slovenské republice (1938-1939) a v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945)

Již v rámci druhé republiky došlo k omezení okresní i obecní samosprávy, byly vytvořeny pozice obecních tajemníků. V protektorátu pak došlo postupně k úplnému potlačení samosprávy, starostové byli nahrazováni německými komisaři, později pak úřednickými vedoucími.

Jakkoliv měl protektorát autonomní statut, státní správa byla podřízena říšskému protektorovi a jím zřízenému úřadu říšského protektora. Do autonomních protektorátních institucí byli dosazováni zvláštní zmocněnci říšských úřadů. Dále byl vytvořen i systém protektorem jmenovaných 19 vrchních zemských radů (Oberlandrat) vykonávajících dozor vždy nad 3-5 okresními hejtmanstvími a obecními samosprávami. V dalších letech pak vliv říšských úřadů ve formálně autonomních úřadech postupně zesílil natolik, že šlo v zásadě o úřady německé.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa a samospráva v Československu do roku 1948

Po osvobození Československa v roce 1945 byly veškeré ústavní i další právní akty z doby druhé republiky i protektorátu prohlášeny dekrety prezidenta za neplatné, současně ale došlo k prosazení teze diskontinuity organizace veřejné správy ve vztahu k období první republiky.

Vytvořena byla nová soustava národních výborů v úrovni místní, okresní a zemské, města Praha, Liberec, Plzeň, Brno, Olomouc, Opava a Moravská Ostrava se stala statutárními městy. Volby probíhaly odspodu, nepřímými volbami pak došlo k vytvoření Prozatímního národního shromáždění.

Ústavodárné Národní shromáždění pak bylo zvoleno v roce 1946, a to nejdéle na dva roky - jeho politické složení však předznamenalo další vývoj směrem ke komunistickému převratu v roce 1948.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa a samospráva v ČSR (1948-1960)

V roce 1948 bylo zrušeno zemské zřízení, které bylo nahrazeno zřízením krajským s krajskými národními výbory přímo podřízenými vládě a resortním ministerstvům (13 krajů + 6 krajů na Slovensku + Praha a Bratislava).

Národním výborům na všech úrovních (kraj, okres, obec) byl svěřen výkon správy ve všech oblastech, zanikl tak rozdíl mezi státní správou a samosprávou. Zvýšil se počet okresů na 179 (v roce 1900 bylo 133 okresů, v roce 1946 pak 154 okresů).

V roce 1949 byla zrušena statutární města, v krajských městech byly pak zřízeny městské národní výbory s postavením okresního národního výboru. Postavení Prahy spravované Národním výborem hl. m. Prahy (měl statut KNV) upravil zvláštní zákon, který ji rozdělil na 16 obvodů s obvodními národními výbory s postavením okresního NV.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa a samospráva v ČSSR (1960-1990)

V souvislosti s přijetím nové socialistické ústavy byla v roce 1960 provedena i úprava územního členění státu:

7 krajů + 3 na Slovensku + Praha jako samostatná jednotka členěná na 10 obvodů
75 okresů + 33 na Slovensku (území Prahy nespadá do žádných okresů).

V Praze působil Národní výbor hl. m. Prahy s postavením KNV (obdobně pak v Bratislavě od roku 1967), v krajích pak krajské národní výbory (KNV). V okresech okresní národní výbory (ONV), v obcích městské či místní národní výbory. Městské NV v Bratislavě (do roku 1967), Brně, Ostravě Plzni (a od roku 1967 i v Košicích) měly postavení ONV. V pražských obvodech působily obvodní NV.

Národní výbory byly podřízeny národnímu výboru vyššího stupně, v konečném důsledku pak vládě.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Státní správa a samospráva v ČSSR (1960-1990)

Vznikem československé federace od roku 1969 došlo k úpravě územního členění státu na Slovensku – byly zrušeny krajské národní výbory, počet okresů byl zvýšen na 37, území Bratislavy vytvořilo zvláštní územní jednotku.

V roce 1982 byla rozšířena působnost místních národních výborů tzv. střediskových obcí, městské národní výbory pak byly členěny do 3 kategorií dle svých pravomocí.

Území Brna, Ostravy a Plzně se členila na městské obvody s obvodními NV, k těmto městům mohly být navíc připojeny i obce z příměstské oblasti, jejich místní NV poté podléhaly Národnímu výboru těchto měst.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Vývoj státní správy a územní samosprávy od roku 1990

Hned v roce 1990 došlo ke zrušení systému národních výborů, nahradily je obecní /městské úřady a okresní úřady. 13 měst se stalo městy statutárními spravovanými magistrátem s možností členění na městské části či obvody, hlavní město Praha zůstalo i nadále samostatnou územní jednotkou.

Úprava z roku 1997 účinná od roku 2000 vytvořila 14 vyšších územních samosprávných celků (13 krajů a hlavní město Praha), v roce 2000 byly vydány i nové zákony o obecním zřízení, krajském zřízení a hlavním městě Praze.

K 1.1.2003 byly zrušeny okresní úřady a došlo k nastolení smíšeného modelu veřejné správy spočívajícího ve výkonu samostatné vs. přenesené působnosti v úrovni obcí, krajů a hl. m. Prahy.

B. Historický vývoj veřejné správy na území současné ČR

Vývoj státní správy a územní samosprávy od roku 1990

Hned v roce 1990 došlo ke zrušení systému národních výborů, nahradily je obecní /městské úřady a okresní úřady. 13 měst se stalo městy statutárními spravovanými magistrátem s možností členění na městské části či obvody, hlavní město Praha zůstalo i nadále samostatnou územní jednotkou.

Úprava z roku 1997 účinná od roku 2000 vytvořila 14 vyšších územních samosprávných celků (13 krajů a hlavní město Praha), v roce 2000 byly vydány i nové zákony o obecním zřízení, krajském zřízení a hlavním městě Praze.

K 1.1.2003 byly zrušeny okresní úřady a došlo k nastolení smíšeného modelu veřejné správy spočívajícího ve výkonu samostatné vs. přenesené působnosti v úrovni obcí, krajů a hl. m. Prahy.

K 1.1.2007 vyhláškou MV ČR provedeno sladění územně správního členění okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dosažena skladebnost ORP do okresů).

C. Současná podoba veřejné správy v ČR

Obsah

1. Právní základy veřejné správy v České republice
2. Instituce a organizace státní správy v České republiky
3. Územní samospráva a její součásti; samostatná vs. přenesená působnost
4. Územní rozměr veřejné správy v ČR

C.1 Právní základy veřejné správy v ČR

Právní základy státní správy

Hlavní oporou je přímo ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, v platném znění (čl. 79):

- ✓ ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem,
- ✓ ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Ústava zmiňuje rovněž státní zastupitelství (čl. 80), NKÚ (čl. 97) a ČNB (čl. 98).

Dále je klíčový zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSSR, v platném znění (tzv. „kompetenční zákon“) (zřídil i některé jiné ústřední správní úřady, např. ČBÚ, ČSÚ, ...; jiné zřízeny dalšími zvláštními zákony)

C.2 Instituce a organizace státní správy v ČR

Státní správa: správní úřady

Ústřední správní úřady

(= *ministerstva*, v čele ministr - člen vlády)

Jiné ústřední správní úřady

(ČSÚ, ČBÚ, ČÚZK, ..., v čele většinou předseda, není člen vlády)

Podřízené správní úřady (podřízeny (jinému) ústř. správnímu úřadu)

(GŘC, GFŘ, ČSSZ, ÚP ČR, HZS, DÚ, ÚCL, ZKI/KÚ, ..., i újezdni úřady)

Organizační složky státu zřízené (jiným) ústředním správním úřadem

(Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, Ústav územního rozvoje, ...)

Nezávislé státní orgány a úřady (ČNB, NKÚ, veřejný ochránce práv, ...)

Detailní informace o struktuře a organizaci státní správy v ČR viz:

a) výstupy samostatné práce a b) následně distribuovaný přehledový dokument.

C.2 Instituce a organizace státní správy v ČR

Státní správa: další součásti (bez postavení správního úřadu)

Veřejné instituce

Státní fondy (*např. Státní fond dopravní infrastruktury, ...*)

Jiné veřejné fondy (*např. Grantová agentura ČR*)

Instituce veřejnoprávní služby (*např. ČT, ČTK, ČRo*)

Státní a veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce

Jiné veřejné instituce (*např. VZP, SŽDC, s.o., ...*)

Státní příspěvkové organizace

(*např. ŘSD ČR, NPÚ, Národní divadlo, fakultní nemocnice, ...*)

Státní podniky

(*např. DIAMO, Česká pošta, Lesy ČR, ŘLP ČR, Státní tiskárna cenin, ...*)

Akciové společnosti se 100% a majoritním podílem státu

(*např. ČEPS, ČEPRO, ČD, ČEZ, Hřebčín Napajedla, ...*)

C.3 Územní samospráva a její součásti

Právní základy územní samosprávy

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění (zejména čl. 99 – 105)

Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu a jsou samostatně spravovány svými zastupitelstvy.

Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.

Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku.

Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.

C.3 Územní samospráva a její součásti

Územní samospráva: obec, městys, město

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění (úvodní paragrafy)

Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání veřejný zájem.

Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Statut městyse přiznáván od roku 2006 na žádost těm obcím, které městysem historicky byly.

Obec: starosta – (rada obce) – zastupitelstvo obce – obecní úřad

Městys: starosta – rada městyse – zastupitelstvo městyse - úřad městyse

Město: starosta – rada města – zastupitelstvo města - městský úřad

C.3 Územní samospráva a její součásti

Územní samospráva: statutární města

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění (úvodní paragrafy)

Statutárními městy jsou: Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná, Mladá Boleslav a Prostějov.

Území statutárních měst se může členit na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy.

Statutární město:

primátor – rada města – zastupitelstvo města – magistrát města (v čele tajemník)

Městská část/obvod:

starosta – rada MČ/MO – zastupitelstvo MČ/MO – úřad MČ/MO (v čele tajemník)

C.3 Územní samospráva a její součásti

Územní samospráva: hlavní město Praha, kraje

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, v platném znění

Specifické postavení kraje i města současně. Územně členěna do městských částí s vlastní samosprávou.

Hlavní město Praha: primátor – rada HMP – zastupitelstvo HMP – magistrát HMP (v čele ředitel)

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), v platném znění

Kraj je veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem a hospodaří za podmínek stanovených zákonem podle vlastního rozpočtu. Kraj vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů.

Kraj: hejtman – rada kraje – zastupitelstvo kraje – krajský úřad (v čele ředitel úřadu)

C.3 Územní samospráva a její součásti

Územní samospráva: samostatná vs. přenesená působnost

Samostatná působnost

- výkon takových činností orgány obce / kraje, které mají ve smyslu zákona č.128/2000 Sb., o obcích, v platném znění (a adekvátně i zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění), charakter správy svých záležitostí
- rozsah samostatné působnosti může být omezen jen zákonem
- do samostatné působnosti mohou státní orgány (či v případě obce i orgány krajů) zasahovat pouze v zájmu ochrany zákona, a to jen způsobem, který zákon stanoví
- pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí / krajů a nestanoví, že jde o přenesenou působnost, pak platí, že jde vždy o působnost samostatnou

Typické příklady výkonu samostatné působnosti: podpora rozvoje obce, rozvoj kulturních aktivit, schvalování úz. plánu, ...

C.3 Územní samospráva a její součásti

Územní samospráva: samostatná vs. přenesená působnost

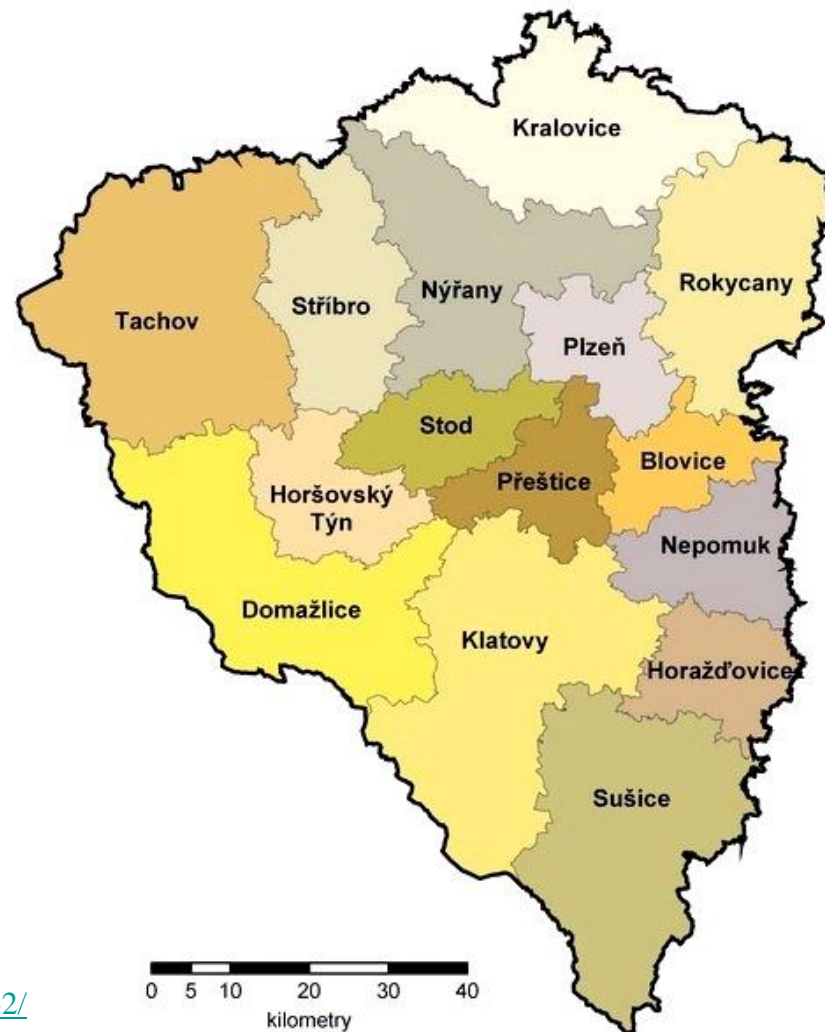
Přenesená působnost

- v přenesené působnosti vykonávají obce / kraje státní správu v rozsahu, který byl ze strany státu jejich orgánům zvláštními zákony svěřen;
- obce / kraje tyto činnosti vykonávají „jménem a na účet státu“
- u jednotlivých obcí se liší rozsah státní správy, kterou vykonávají:
  - obce I. stupně (*pouze základní (minimální) rozsah výkonu státní správy*)
  - obce II. stupně (s pověřeným obecním úřadem) (*též tzv. POÚ*)
  - obce III. stupně (s rozšířenou působností) (*též tzv. ORP*)

Typické příklady výkonu přenesené působnosti: vydávání občanských průkazů, vedení matrik, činnost stavebního úřadu, ...

C.3 Územní samospráva a její součásti

Příklad: struktura správních
obvodů ORP (SO ORP)
v Plzeňském kraji

Zdroj: <http://www.nyřany.cz/urad-2/>

C.3 Územní samospráva a její součásti

Příklad: SO ORP Plzeň
(odpovídá vymezení
okresu Plzeň-město)

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Plze%C5%88-m%C4%9Bsto

C.3 Územní samospráva a její součásti

Příklad:
SO ORP
Nýřany

Zdroj:

<http://www.nyřany.cz/urad-2/>

Příklad: SO ORP Černošice

Odpovídá okresu Praha-západ.

Velikost ORP:

6.914 obyv.

(Jesenice i Roztoky jsou větší)

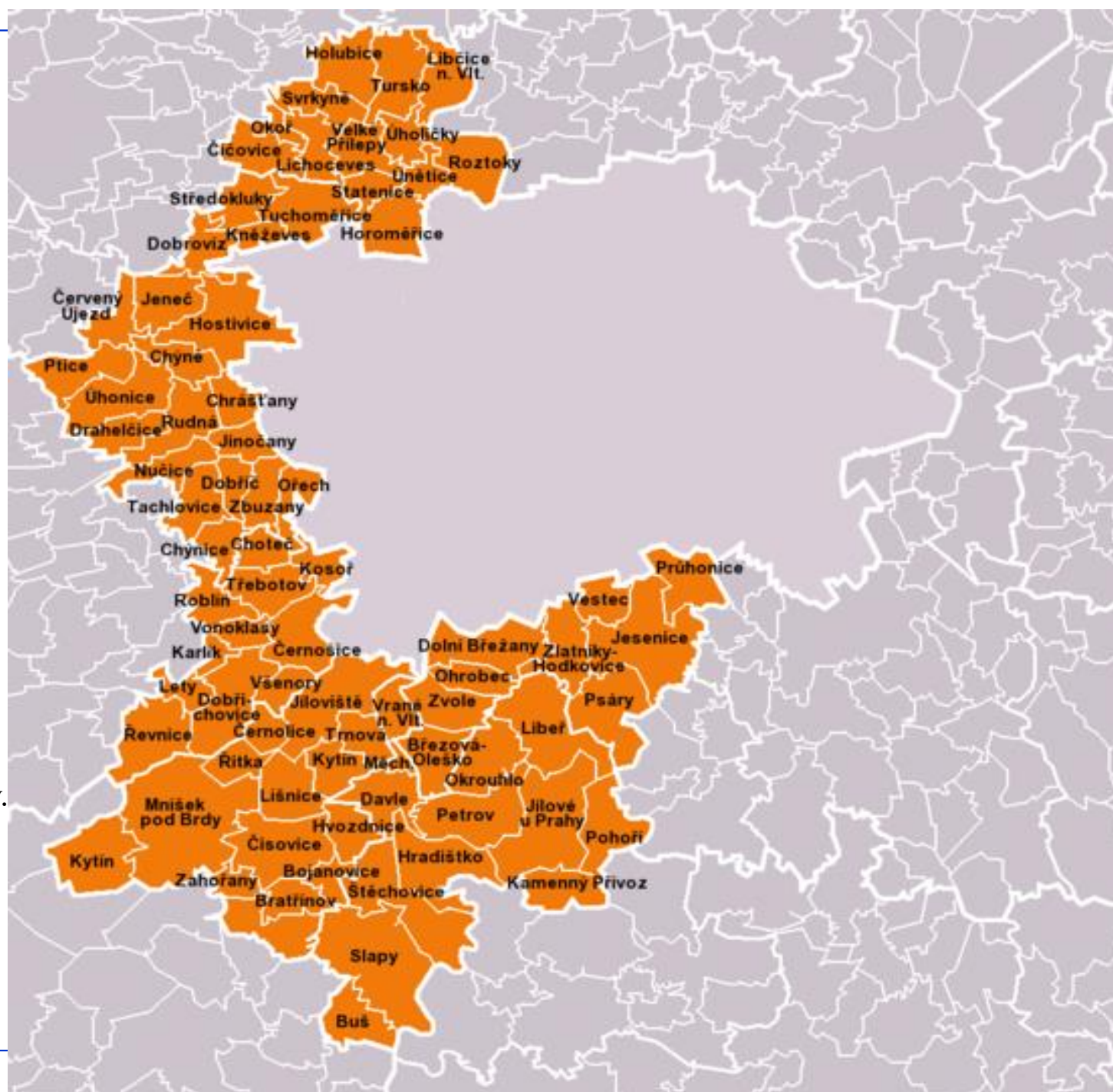
Velikost SO ORP:

137.523 obyv.

tj. více nežli SO ORP Mladá
Boleslav, 109.186 obyv., kde
ale sama ORP má 44.199 obyv.

(data k 1.1.2016)

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Praha-z%C3%A1pad

C.3 Územní samospráva a její součásti

Příklad:
struktura správních
obvodů ORP (SO ORP)
ve Středočeském kraji

C.4 Územní rozměr veřejné správy v ČR

Územní rozměr veřejné správy

Katastrální území	13.084	(k 31.12.2017, z toho 21 ve voj. újezdech (kód KÚ 99xxxx))
Obec I. stupně	6.258	(od 1.7.2016, předtím 6.253, z toho 1x hlavní město Praha, 25x statutární město, 579x město a 221x městys)
Obce s matričním úřadem	1.229	(celkem 1.275 matrik, tj. vč. matrik v městských částech a obvodech)
Obce se stavebním úřadem	620	(celkem 1.103 stavebních úřadů vč. speciálních, krajských, v MČ/MO, ...)
Obec II. stupně	388	(obce s pověřeným obecním úřadem)
Obec III. stupně	205	(obce s obecním úřadem s rozšířenou působností)
Okres	76	(nezapočtena Praha ani její obvody)
Kraj	14	(včetně Prahy)
NUTS II.	8	(počet odpovídá „starým“ krajům, ale jiné vymezení)

Detailní informace o struktuře a organizaci územní samosprávy v ČR:
viz distribuovaný přehledový dokument.

C.4 Územní rozměr veřejné správy v ČR

Územní rozměr veřejné správy: regiony NUTS

Klasifikace NUTS (Nomenclature of Units for Territorial Statistics; nomenklatura územních statistických jednotek) byla zavedena v roce 1988 a představuje územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu.

V ČR nese tato klasifikace označení CZ-NUTS. Vedle soustavy NUTS existuje od roku 1990 i soustava LAU (Local Administrative Units; místní administrativní jednotky), která nahrazuje dříve zavedené stupně NUTS 4 a NUTS 5.

NUTS 0	stát	1	
NUTS 1	území	1	
NUTS 2	region	8	
NUTS 3	kraj	14	
LAU 1	okres	77	(včetně hl. m. Prahy jako celku)(dříve též NUTS 4)
LAU 2	obec	6.258	(dříve též NUTS 5)

C.4 Územní rozměr veřejné správy v ČR

Vojenské újezdy, újezdní úřady

1. Újezdní úřad VÚ Boletice; sídlem úřadu je obec Kájov (okr. Český Krumlov)
2. ~~Újezdní úřad VÚ Brdy; sídlem újezdního úřadu je obec Jince (okr. Příbram)~~
(viz zákon č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů))
3. Újezdní úřad VÚ Březina; sídlem úřadu je město Vyškov (okres Vyškov)
4. Újezdní úřad VÚ Hradiště; sídlem úřadu je město Karlovy Vary (okr. KV)
5. Újezdní úřad VÚ Libavá; sídlem úřadu je Město Libavá (okr. Olomouc)

Újezdní úřady vykonávají na území vojenského újezdu činnosti v rámci přenesené a do určité míry i samostatné působnosti územní samosprávy. V jejich čele stojí přednostové podřízení řediteli sekce rozvoje a plánování schopností Min. obrany ČR.

Historický vývoj a současná struktura veřejné správy v ČR

Zdroje

POMAHAČ, Richard. *Veřejná správa*. Praha, C.H.Beck, 2012. 336 s. ISBN 978-80-7400-447-6.

SCHELLE, Karel. *Dějiny veřejné správy*. Praha, Wolters Kluwer, 2016. 520 s. ISBN 978-80-7552-374-7.

SLÁDEČEK, Vladimír, MELOTÍKOVÁ, Petra, FRUMAROVÁ, Kateřina. *Organizace státní správy*. Praha, Leges, 2015. 256 s. ISBN 978-80-7502-048-2.

HORZINKOVÁ, Eva, NOVOTNÝ, Vladimír. *Základy organizace veřejné správy v ČR*. 3. upravené vydání. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. 248 s. ISBN 978-80-7380-459-6.

Historický vývoj a současná struktura veřejné správy v ČR

Zdroje

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, v platném znění

a dále celá řada konkrétních předpisů zřizujících či upravujících působnost jednotlivých správních úřadů, jakož i institucí a organizací bez postavení správního úřadu, jakož dále i legislativní předpisy týkající se územní samosprávy, zejména pak:

Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, v platném znění

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů

a další

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

